Oht loodusele

Karuputke võõrliigid vaesestavad kodumaist loodust. Taimed on kiire kasvuga ning suudavad juba varakevadel saavutada kodumaiste liikide ees tuntava edumaa. Nende suured lehed varjutavad maapinna ning võtavad sellega teistelt taimedelt kasvamisvõimaluse, suretades pärismaised liigid välja. Koos sellega kaob putketaimede alt ka niidukamar.

Sügisel, kui karuputke maapealsed osad närbuvad, paljastub kamaraga kinnistumata muld, mis on sademete suhtes erosioonitundlik. Veekogudesse uhutud muld võib põhjustada toitelisuse muutumist ning soodustada veetaimestiku vohamist. Settinud muld võib muuta jõepõhja struktuuri ning rikkuda kalade, eriti lõhilaste koelmuid.

Oht inimesele

Karuputke võõrliigid on inimestele otseselt ohtlikud. Kui taime mahl satub nahale, põhjustavad selles sisalduvad furanokumariinid päikesepaistelise ilmaga põletusele sarnanevate villide teket, sest mahl suurendab naha tundlikkust ultraviolett-kiirguse suhtes. Mahl on ohtlik veel mitmeid tunde pärast taime maha lõikamist. Esimesed sümptomid ilmnevad päev või kaks pärast kokkupuudet. Tavaliselt ilmub mahlaga kokku puutunud kohale esmalt kipitav punetus ning hiljem võivad tekkida valulikud suuri vesiville meenutavad villid. Tekkinud haavad paranevad aeglaselt ning armid võivad veel aastaid pärast kokkupuudet olla tumedamalt pigmenteerunud. Põletusvillid võivad mõnel juhul tekkida samadesse kohtadesse veel hiljemgi ilma teistkordse kokkupuuteta taime mahlaga. Eriti ohustatud on lapsed, kes mänguhoos ei pruugi taimedest lähtuvat ohtu mõista. Kui mahl on sattunud nahale, tuleks see kiiresti vee ja seebiga maha pesta ning mõnda aega otsest päikesepaistet vältida.

Tõrje

Karuputke tulnukliikide kontrolli all hoidmiseks ning kodumaise looduse kaitseks on vaja võidelda, kuna tõhusad looduslikud vaenlased karuputke võõrliikidel puuduvad. Taimedest vabanemiseks tuleb takistada viljumist ja taimed enne seemnete valmimist hävitada. Mulda aastate jooksul kogunenud idanemisvõimeliste seemnete kahjutuks tegemiseks tuleb tõrjet mitme aasta jooksul korrata, kuna kõik mulda pudenenud seemned ei idane järgmisel aastal pärast valmimist. See kehtib kõikide tõrjeviiside puhul. Kui taimedel lastakse tõrjeperioodi vältel kasvõi kordki viljuda ning seemneid levitada, võib seni tehtud jõupingutused luhtunuks lugeda.

Karuputkega võitlemisel tuleb ennast kaitsta putkemahla eest, kindad ja tööriided peaksid olema veekindlad.

Peamised karuputkede tõrjemeetodid on *niitmine, umbrohumürkidega pritsimine, juurte läbilõikamine, aga ka karjatamine ning õisikute ära korjamine*. Tõrje on kõige tõhusam, kui seda suve jooksul korrata. Tähtis pole korduste arv, vaid see, et taime seemnetel ei lastaks valmida ja levida. Tõrjumist tuleks alustada varakevadel, kui taimed on veel väikesed ning ei kujuta tõrjujale suurt ohtu. Olenevalt kolooniate kasvamise kohast ning arvukusest tuleks rakendada erinevaid tõrjestrateegiaid.

Juurte läbilõikamine/väljakaevamine

Sobilik väiksemate kolooniate puhul ja ohutuim viis jõekallastel kasvavate kolooniate tõrjumiseks. Alustada tuleks varakevadel, kui taimed pole väga suured ja oht põletusi saada on väiksem. Jõgede puhul tuleks jälgida, et tõrjumist tuleb alustada jõe lättele lähimast taimekolooniast, suundudes järkjärgult allavoolu. Vastasel korral kannab jõgi hävitatud taimede asemele uued seemned. Tähelepanuta ei tohi jätta ka jõest kaugemal asuvaid karuputke kolooniaid, kust seemned võivad samuti jõeni levida. Taime juur tuleks 10-12 cm sügavuselt terava labidaga läbi kaevata ja juuretüügas koos lehtedega maast välja tõmmata, et taim kindlasti närbuks. Väiksematel taimedel võib eemaldada kogu juurestiku. Pärast juure läbilõikamist konkreetne taim hukkub, kuid tõrjet tuleb samal aastal ning mõnel järgneval korrata, et vältida seemnetest tärkavate uute taimede ellujäämist ja viljumist. Pärast viljumist pole antud metoodikat mõtet rakendada, sest see võib seemnete levikut soodustada.

Kündmine

Tulemused on samad, mis juure läbikaevamisel. Rakendatav suuremate, sööti jäetud kultuurmaadel kasvavate kolooniate puhul. Jälgida tuleb, et taimed saaksid hävitatud ka põlluservadest ja naabruskonnast, kuhu künd ei ulatu. Alustada tuleks enne putkede õide puhkemist ja viljumist. Viljunud taime seemned võivad mullas järelvalmida ja tõrjumisest tulenev efekt on seega oodatust väiksem. Kündmist tuleb samuti samal aastal korrata. Järgmistel aastatel, kui taimede arvukus on vähenenud, võib kündmise asendada juurte läbilõikamisega.

Niitmine

Mittesüstemaatilisest niitmisest karuputkede tõrjumisel tulu ei tõuse, kuna taime juurtesse talletunud energiavaru on nii suur, et sama taime võib niita aastaid ilma, et ta hukkuks. Pikaajalise niitmise tulemusena on võimalik taim välja suretada, aga see eeldab korduvat niitmist vegetatsiooniperioodil mitmete aastate jooksul. Niitmine annab peamiselt ühekordse kosmeetilise efekti, kuigi madalmurus putketaim on kõndijatele kindlasti ohutum kui mitme meetri kõrgune. Tõhusam on niita siis, kui putke tipmise õisiku seemned on juba välja kujunenud. Seemned peavad olema veel rohelised, mitte pruunid ja valminud, sest vastasel korral nad pudenevad niitmise käigus maha ja annavad järelkasvu. Seemnetega õisikud tuleks ära põletada ja jälgida, et taimed pärast niitmist uuesti õitsema ei puhkeks. Uued õisikud tuleb ära korjata ja hävitada. Nii on võimalik taimest lahti saada, sest õitsemine ja seemnete moodustamine on taimele küllalt koormavad. Õitsevale putkele võib ka lihtsalt kilekoti ümber õisiku siduda ning oodata, kui seemned valminud on ja seejärel kott koos seemnetega põletada. Taim ise sureb peale õitsemist.

Umbrohumürgiga hävitamine

Kui taimed kasvavad endistel põllumaadel, majavaremetes või kivihunnikutes, kus nende juurestikule on raske ligi pääseda, võib kasutada umbrohumürke. Selleks sobivad glüfosaadil põhinevad taimemürgid (nt Round-up). Mürgiga pritsida tuleks samuti enne taime õitsemist, mil ta on mürgile vastuvõtlikum. Pritsimist tuleb korrata samal aastal ja vajadusel ka paaril järgneval aastal. Tõrjumisel tuleb kindlasti silmas pidada, et mürk ei satuks veekogudesse. Glüfosaadil põhinevad herbitsiidid hävitavad ühtviisi kõiki rohelisi taimi, vette sattudes võivad nad tekitada suurt kahju sealsele taimestikule. Seega tuleks umbrohumürgi kasutamine planeerida pikema kuivaperioodi algusesse. Parem on kasutada käsipritsi, et mürki oleks võimalik suunata konkreetselt karuputke taimedele, nii kahjustab see looduslikku taimestikku vähem. Taimede arvukuse vähenemisel on soovitav taimemürk asendada mõne loodussäästlikuma tõrjeviisiga.

Eesti kaitstavate loodusobjektide seaduse kohaselt on ökosüsteemide ohustamise vältimiseks võõrliikide loodusesse viimine keelatud. Looduses tuleks kindlasti hoiduda ka karuputke sarikate noppimisest pärast seemnete valmimist, sest see soodustab seemnete levikut ja uute ohtlike kolooniate teket. Dekoratiivsusest hoolimata on nende liikide kasvatamine lubamatu, kuna seemnete leviku üle on raske kontrolli saavutada. See on passiivne viis vältimaks loodusele ja inimesele ohtlike liikide edasist levikut, mis on oluliselt odavam kui hilisem võitlus massiliselt vohava tulnuktaimega.

Kasutatud kirjandus

Eesti NSV Floora IV. Kirjastus "Valgus". Tallinn, 1969.
Eesti taimede määraja. EPMÜ ZBI. Eesti loodusfoto. Tartu, 1999.
Jelgava 2003.a. rahvusvahelise Heracleum mantegazzianumi konverentsi materjalid.

http://www.loodus.ee/el/vanaweb/0105/kalevi.html

Koostanud Bert Holm

Väljaandja Keskkonnaministeerium, 2003